

העזרה מהסוגיא

כתובות ב. – ג:

פרשת בלק ה'תשפ"ב

◆ חיוב מזונות בהגעת הזמן

- באופן שיש אונס (כגון חלה הבעל או חלתה האשה או פירסה נדה):
 - לל"ק - אינו מעלה מזונות.
 - לל"ב - הגמ' מסתפקת כדלהלן.
- צד ראשון - אינו מעלה מזונות.
- צד שני - באופן שהבעל נאנס (חלה) מעלה מזונות, ובאופן שהאשה נאנסה (כגון חלתה או פירסה נדה) אינו מעלה מזונות משום שהבעל אומר 'אנא הא קאמינא'.
- צד שלישי - אפילו באופן שהאשה נאנסה מעלה מזונות, כאשר האשה יכולה לומר 'נסתחפה שדהו'.
- באופן שיש אונס מחמת תקנה דרבנן - אינו מעלה לה מזונות².

◆ דיני אונס בגיטין

- הקדמה - הנותן גט לאשתו ואמר לה הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חודש ונאנס ולא בא, האם חל הגט וכדלהלן.
- באונס שכיח (כגון 'פסקיה מברא') - חל הגט, משום שהיה צריך להתנות שלא יחול הגט, וכיון שלא התנה איהו דאפסיד אנפשיה.
- באונס שכיח ולא שכיח:
 - חלה:
- ללישנא קמא - מדאורייתא לא חל הגט, ומדרבנן חל הגט משום תקנת צנועות ופרוצות³.

א הגמ' מבארת שבאופן שהאשה חלתה הבעל מעלה מזונות משום שהאשה יכולה לומר 'נסתחפה שדהו', ובאופן שהאשה פירסה נדה בשעת וסתה האשה לא יכולה לומר 'נסתחפה שדהו', ובאופן שהאשה פירסה נדה שלא בשעת וסתה הגמ' מסתפקת האם האשה יכולה לומר 'נסתחפה שדהו'.

ב האופן שבו הבעל אנוס מחמת תקנה דרבנן הוא, שהגיע הזמן ביום ראשון בשבת בזמן שהיה תקנת חכמים שזמן הנישואין יהיה ביום רביעי בשבת.

ג ביאור תקנת צנועות ופרוצות: הבעל התנה שאם לא יבוא תוך שנים עשר חודש הגט יחול ולא בא, ומעיקר הדין האשה מותרת להנשא ולא צריכה לחשוש שהבעל לא בא מחמת אונס, ומ"מ הצנועות יחמירו על עצמם ולא ינשאו ויהיו עגונות, ולכן רבנן תיקנו שהגט יחול גם באופן שהבעל נאנס. וכן באופן זה שהבעל לא בא ויהיה קול שלא בא מחמת אונס, הפרוצות לא יחששו לקול וינשאו לאחר, ולאחר מכן יתברר שהיה קול והגט בטל ובניה מומזרים, או אפילו באופן שהאשה תדע בוודאות שהבעל נאנס, תעבור ותנשא במזיד לאחר ותאמר שהבעל לא נאנס, ולכן רבנן תיקנו שהגט יחול גם באופן שהבעל נאנס.

• ללישנא בתרא - הגט לא חל.

- מת – הגט חל, שהסיבה שהבעל נתן את הגט היא שהאשה לא תצטרך יבום, וא"כ כוונתו שבאופן שימות יחול הגט.
- באונס שלא שכיח כלל (כגון אכלו ארי) – הגט לא חל.

דף ג

◇ זמן נישואין של בתולה

- באופן שבי"ד יושבים ביום שני וביום חמישי – נשאת ברביעי.
- באופן שבי"ד קבועין בכל יום – אשה נשאת בכל יום חוץ מיום שישי.
- באופן שאין בי"ד קבועין כלל – אשה נשאת בכל יום.

◇ זמן נישואין של בתולה באופן שיש אונס

- באופן שתהיה גזירה שבתולה הנשאת ביום רביעי תהרג – רבנן יבטלו את התקנה.
- באופן שתהיה גזירה שבתולה הנשאת ביום הרביעי תבעל לאגמון – רבנן לא יבטלו את התקנה, אמנם באופן שהעם ינהג לישא אשה ביום שלישי רבנן לא ימחו בידם.
- באופן שיש אונס – מותר לישא אשה ביום שני.

◇ דיני אשה שנבעלה לגוי – לפי ר"ת אינה נאסרת על הבעל כיון שביאת גוי היא כביאת בהמה, ולפי ריב"ם נאסרת על הבעל.

הגמ' מבארת שבאופן זה מדאורייתא הגט לא חל, ורבנן תיקנו שהגט יחול על ידי שהפקיעו את הקידושין משום ש'כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש' בין באופן שקידש בכסף ובין באופן שקידש בביאה.

ד תוס' מבאר שבאופן זה לא שייך תקנת צנועות ופרוצות, משום שלמיתה יש קול ובאופן שלא היה קול לא יאמרו שמת.

ה תוס' מבאר שבאופן זה לא שייך תקנת צנועות ופרוצות, משום שהפרוצות לא יאמרו שהבעל נאנס באונס זה, וכן הצנועות לא יחששו שהבעל נאנס באונס לא שכיח.

ו הסיבה שרבנן תיקנו שבתולה נשאת ביום הרביעי היא, שעל ידי כך תבעל בליל חמישי, ובאופן שהבעל ימצא פתוח ישכים לבי"ד בעוד כעסו עליו ויאמר שמצא פתוח ותאסר עליו, אבל אם תנשא ביום אחר יש לחשוש שיתקרב כעסו ולא יבוא לבי"ד. אבל בתולה אינה נשאת ביום ראשון ותבעל בליל שני ואם הבעל ימצא פתוח ישכים לבי"ד ביום שני, משום שרבנן תיקנו שהבעל יטרח ויכין את צרכי סעודת הנישואין שלשה ימים (בדברי הגמ' להלן [דף ה] מבואר שאין חיוב לבעול בליל חמישי אלא מותר לבעול ביום רביעי ואין חשש שיתקרב כעסו בזמן מועט כל כך).

בדברי הגמ' להלן [דף ט] מבואר שבאופן שהבעל אומר 'פתח פתוח מצאתי' בדרך כלל אינו נאמן לאסור את האשה עליו, משום שיש ספק ספיקא האם זינתה תחתיו או לא תחתיו ואפילו אם זינתה תחתיו יש ספק האם זינתה באונס או ברצון, אמנם באשת כהן או באשת ישראל באופן שקידש את האשה כשהייתה פחותה מבת שלש יש ספק אחד ונאמן לאוסרה עליו. ולפי"ז הטעם שרבנן תיקנו שבתולה נשאת ביום הרביעי שייך בבת כהן, או באשת ישראל באופן שקידשה כשהייתה פחותה מבת שלש, שאם הבעל יאמר פתח פתוח תאסר עליו, אבל באשת ישראל באופן שקידשה לאחר שהייתה בת שלש, שאם הבעל יאמר פתח פתוח לא תאסר עליו לא שייך טעם זה. ונחלקו רש"י ותוס' בטעם הדבר שרבנן תיקנו גם באופן זה שבתולה נשאת ליום הרביעי: רש"י מבאר שתיקנו כדי שהבעל יבוא לבי"ד, ועל ידי כך יצא קול ויבואו עדים מתי האשה זינתה, ותוס' מבאר שלמרות שלא שייך טעם התקנה מ"מ 'לא פלוג רבנן'.

ז הסיבה שאשה אינה נשאת ביום שישי משום שבי"ד לא יושבים בשבת. הגמ' מבארת שד"ן זה נאמר באופן שהבעל הכין את צרכי סעודת הנישואין, אבל באופן שהבעל לא טרח אסור לישא אשה ביום ראשון בשבת וביום שני בשבת, משום שחכמים תקנו שיטרח בסעודה שלשה ימים.

ח הגמ' מבארת שד"ן זה נאמר באופן שהבעל הכין את צרכי סעודת הנישואין, אבל באופן שהבעל לא טרח אסור לישא אשה ביום ראשון בשבת וביום שני בשבת, משום שחכמים תקנו שיטרח בסעודה שלשה ימים. ובאופן זה שאין בית דין קבועים כלל אשה נשאת גם ביום שישי, משום שאם יהיה לבעל טענת בתולים יאמר זאת בפני שלשה אנשים, ושלשה אנשים מצויים גם בשבת.

ט רש"י מבאר שבאופן זה באופן שהעם ינהג לישא אשה ביום שני רבנן ימחו בידם, משום שלמרות שמוותר לישא אשה ביום שלישי מחמת האונס וממילא יטרח בהכנת סעודת הנישואין שני ימים, אסור לישא אשה ביום שני וממילא יטרח בסעודת הנישואין יום אחד.

י נחלקו הלשונות בגמ' בביאור הכוונה 'אונס': ללישנא קמא הכוונה לשר צבא שהגיע לעיר וחוטף את צרכי הסעודה, וללישנא בתרא הכוונה שמת אביו של חתן או אמה של כלה, ובאופן זה רבנן התירו לדחות את קבורת המת (ראה להלן [דף ד]) והתירו להקדים את הנישואין ליום שני, כדי שלא לדחות את קבורת המת עד יום רביעי.

הברייתא מסיימת שאפילו באופן שיש אונס אסור לעשות את הביאה ראשונה בליל שבת ובמוצאי שבת, והגמ' [ה א] בתירוץ הראשון מבארת שהסיבה שאסור לעשות את הביאה ראשונה בליל שבת הוא משום איסור שבת (ראה להלן [דף ה] בהרחבה בנידון זה), והסיבה שאסור לעשות את הביאה ראשונה במוצאי שבת הוא גזירה שמא ישחוט בן עוף, כלומר שמא מחמת הטיידה של הכנת הסעודה ישחוט בן עוף בשבת. והגמ' בתירוץ השני מבארת שטעם האיסור לעשות את הביאה ראשונה בליל שבת ובמוצאי שבת הוא גזירה שמא ישחוט בן עוף.

יא בדברי הגמ' מבואר שבאופן שאנסו אשת איש להבעל לגוי אינה חייבת למסור נפש, למרות שבגלוי עריות יהרג ואל יעבור. וטעם הדבר: לר"ת משום שביאת גוי היא כביאת בהמה, ולריב"ם משום שהחיוב למסור נפש נאמר רק באופן שעושה מעשה, אבל האשה שאינה עושה מעשה אינה חייבת למסור נפש.